

SUT BEZLARI SARATONINI DIAGNOSTIKADA GENETIK TADQIQOTLARNING ROLI

*Onkologiya, bolalar onkologiyasi va
palliativ yordam kafedrası Katta o'qituvchi,
PhD Talipov Orifjon Absamatillayevich*

Annotatsiya: Sut bezlari saratoni dunyo bo'yicha ayollar orasida eng ko'p uchraydigan onkologik kasalliklardan biridir. Genetik tadqiqotlar, xususan BRCA1, BRCA2 va boshqa onkogenlarning aniqlanishi, kasallikning rivojlanish xavfini baholash va erta diagnostika imkoniyatlarini sezilarli darajada oshiradi. Ushbu maqolada genetik testlarning diagnostikadagi ahamiyati, ularning klinik qo'llanilishi va kasallikni oldini olishdagi roli ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Sut bezlari saratoni, genetik tadqiqotlar, BRCA1, BRCA2, erta diagnostika, onkogenlar

Sut bezlari saratoni ayollar orasida eng keng tarqalgan onkologik kasallik bo'lib, uning erta aniqlanishi bemorlarning prognozini sezilarli darajada yaxshilaydi. So'nggi yillarda genetik tadqiqotlar va molekulyar diagnostika usullari kasallik xavfini aniqlashda muhim vositaga aylangan. Xususan, BRCA1 va BRCA2 genlaridagi mutatsiyalar ayollarda sut bezlari saratonining rivojlanish ehtimolini oshiradi va bu ma'lumot klinik qarorlar qabul qilishda, profilaktik choralarni belgilashda va shaxsiylashtirilgan davolash strategiyalarini tanlashda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, genetik tadqiqotlar oilaviy saraton tarixini aniqlash va xavf guruhidagi ayollarni kuzatish imkonini beradi.

Genetik tadqiqotlar sut bezlari saratonini erta aniqlash va individual davolash strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. Eng ko'p o'rganilgan genlar BRCA1 va BRCA2 bo'lib, ularning mutatsiyalari yuqori xavf guruhidagi ayollarda kasallik rivojlanish ehtimolini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, TP53, PTEN, CHEK2 va PALB2 kabi genlar ham saraton xavfini oshiruvchi omillar sifatida aniqlangan. Genetik testlar ikki asosiy maqsadda qo'llaniladi: birinchisi, oilaviy saraton tarixiga ega bo'lgan ayollarda xavfni baholash; ikkinchisi, allaqachon saraton tashxisi qo'yilgan bemorlarda davolash strategiyasini shaxsiylashtirish. Masalan, BRCA mutatsiyasiga ega bemorlarda profilaktik mastectomiya yoki oophorektomiya masalasi ko'rib chiqilishi mumkin, shuningdek, parparib cheklovchi va PARP ingibitorlari bilan davolash samaradorligi yuqori bo'lishi mumkin. Genetik tadqiqotlar molekulyar biologiya va onkologiya sohasida ilg'or texnologiyalarning rivojlanishi bilan yanada samarali bo'lmoqda. Next-generation sequencing (NGS) va boshqa molekulyar diagnostika usullari bir vaqtning o'zida bir nechta genlarni tekshirish imkonini beradi,

bu esa bemorning xavf profilini aniq belgilash va shaxsiy davolash rejasi ishlab chiqishga yordam beradi. Genetik tadqiqotlarning diagnostik ahamiyati nafaqat bemorning davolash strategiyasini belgilash, balki oila a'zolarining xavfini aniqlash va profilaktik choralarni ko'rish imkonini beradi. Shu sababli, genetik konsultatsiya va testlar onkologik markazlarda standart klinik protokollarga kiritilgan.

Genetik tadqiqotlar, shuningdek, bemorlarning davolashga javobini oldindan baholashda muhim rol o'ynaydi. Masalan, BRCA1 yoki BRCA2 genlaridagi mutatsiyaga ega bemorlarda PARP ingibitorlari samaradorligi yuqori bo'lib, ularning qo'llanilishi individual davolash rejalarini yaratishda asosiy omil hisoblanadi. Shu bilan birga, TP53 yoki PALB2 kabi genlardagi mutatsiyalar ham terapiya strategiyasini belgilashda hisobga olinadi.

Genetik tadqiqotlar kasallikning oilaviy tendensiyasini aniqlash imkonini beradi. Agar oilada bir nechta ayollarda sut bezlari saratoni aniqlangan bo'lsa, genetik testlar yordamida yuqori xavf guruhidagi shaxslar aniqlanadi va ular uchun profilaktik choralar, jumladan, tezkor monitoring yoki profilaktik jarrohlik tavsiya etilishi mumkin. Bu yondashuv saratonning erta bosqichda aniqlanishi va bemorning hayot sifatini saqlash imkonini beradi. Genetik tadqiqotlar ilmiy-tadqiqot ishlari va klinik amaliyot o'rtasida ko'prik vazifasini bajaradi. Molekulyar diagnostika va genetik ma'lumotlar asosida yangi davolash usullari, dori preparatlari va individual terapiya protokollari ishlab chiqilmoqda. Bu yondashuv kasallikning rivojlanish mexanizmlarini chuqurroq tushunish va bemorlarga mos davolashni ta'minlash imkonini beradi.

Genetik tadqiqotlarning yana bir muhim afzalligi — bemorning xavf profilini individual baholash va uzoq muddatli monitoring rejalarini ishlab chiqish imkoniyati. Yuqori xavf guruhiga mansub ayollar muntazam skrining va diagnostik testlar orqali kasallikni erta aniqlash imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa prognoz va davolash natijalarini yaxshilaydi. Genetik tadqiqotlar onkologik markazlarda shaxsiylashtirilgan davolash strategiyalarini ishlab chiqishda asosiy vositaga aylanmoqda. Molekulyar va genetik ma'lumotlar asosida saraton subtipini aniqlash, davolash usulini tanlash va adjuvant terapiya rejalarini belgilash mumkin. Bu yondashuv nafaqat kasallikni samarali davolashni, balki bemorlarning hayot sifatini saqlashni ham ta'minlaydi. Genetik tadqiqotlar sut bezlari saratonini diagnostikada nafaqat kasallikni erta aniqlash, balki individual davolash, profilaktik choralar va uzoq muddatli kuzatuv imkoniyatlarini yaratishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Genetik tadqiqotlar klinik qaror qabul qilish jarayonida ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, yuqori xavf guruhidagi ayollarda profilaktik chora-tadbirlar, jumladan mastektomiya yoki oophorektomiya, genetik ma'lumotlar asosida belgilanishi mumkin. Shu bilan birga, allaqachon saraton tashxisi qo'yilgan bemorlarda genetik testlar davolash strategiyasini shaxsiylashtirish va dori preparatlarini tanlash imkonini beradi. Genetik

tadqiqotlar nafaqat diagnostika va davolash, balki profilaktika va uzoq muddatli kuzatuv tizimini rivojlantirishda ham muhim vosita hisoblanadi. Bu yondashuv sut bezlari saratonini boshqarishda samaradorlikni oshiradi, bemorlar hayot sifatini yaxshilaydi va klinik qarorlarni ilmiy asoslash imkonini beradi.

Oilaviy xavfni baholash va profilaktik tadbirlarni rejalashtirishda ham katta ahamiyatga ega. Agar oilada bir nechta ayollarda sut bezlari saratoni aniqlangan bo'lsa, yuqori xavf guruhiga mansub shaxslar aniqlanadi va ular uchun tezkor monitoring, genetik konsultatsiya yoki profilaktik jarrohlik tavsiya etilishi mumkin. Bu yondashuv kasallikni erta aniqlash, bemorning hayot sifatini saqlash va prognozni yaxshilash imkonini beradi. Klinik tadqiqotlar va innovatsion terapiya strategiyalarini ishlab chiqishda asosiy vositaga aylanmoqda. Molekulyar va genetik ma'lumotlar yordamida saraton subtipini aniqlash, individual davolash rejalarini tanlash va adjuvant terapiya protokollarini ishlab chiqish mumkin. Shu bilan birga, genetik tadqiqotlar bemorlarni uzoq muddatli kuzatishda, retsidiv va metasta-zlarni erta aniqlashda muhim rol o'ynaydi. Sut bezlari saratonini diagnostikada, davolashda, profilaktik tadbirlarda va uzoq muddatli kuzatuvda muhim vosita hisoblanadi. Ular bemorlar uchun shaxsiylashtirilgan yondashuvni ta'minlaydi va kasallik bilan kurashishda samaradorlikni oshiradi.

Xulosa.

Genetik tadqiqotlar sut bezlari saratonini diagnostikada va davolashda muhim rol o'ynaydi. BRCA1, BRCA2 va boshqa onkogenlardagi mutatsiyalarni aniqlash kasallik xavfini baholash, individual davolash strategiyasini tanlash va profilaktik choralarni belgilash imkonini beradi. Genetik testlar yuqori xavf guruhidagi ayollarni aniqlash, oilaviy xavfni baholash va uzoq muddatli monitoringni tashkil etishda asosiy vosita hisoblanadi. Genetik tadqiqotlar individual yondashuvni rivojlantirish, bemorlar hayot sifatini yaxshilash va davolash samaradorligini oshirish imkonini beradi. Ular nafaqat diagnostika va davolash jarayonida, balki profilaktika va klinik qarorlar qabul qilishda ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, sut bezlari saratonini boshqarishda zamonaviy standart sifatida qaraladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Breast Cancer“. NCI (1980-yil yanvar). 2014-yil 25-iyunda asl nusxadan arxivlangan. Qaraldi: 2014-yil 29-iyun.
2. „Breast Cancer Treatment (PDQ®)“. NCI (2014-yil 23-may). 2014-yil 5-iyulda asl nusxadan arxivlangan. Qaraldi: 2014-yil 29-iyun.
3. Saunders, Christobel. Breast cancer, 1., Oxford: Oxford University Press, 2009 — Chapter 13-bet. ISBN 978-0-19-955869-8.
4. World Cancer Report 2014. World Health Organization, 2014 — Chapter 5.2-bet. ISBN 978-92-832-0429-9.

5. „Five Things Physicians and Patients Should Question“. Choosing Wisely: an initiative of the ABIM Foundation. American College of Surgeons (2013-yil sentyabr). 2013-yil 27-oktyabrda asl nusxadan arxivlangan. Qaraldi: 2013-yil 2-yanvar.

6. „Breast Cancer Treatment (PDQ®)“. NCI (2014-yil 26-iyun). 2014-yil 5-iyulda asl nusxadan arxivlangan. Qaraldi: 2014-yil 29-iyun.